

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOI

ÕIGUSTEADUSLIKKE TÕID
ТРУДЫ ПО ПРАВОВЕДЕНИЮ

ARTIKLITE KOGUMIK
СБОРНИК СТАТЕЙ

TARTU 1964

AR 11

Jaw. nr. 5220 teaduslikud
tood

A-97151

Leigupentud om. J. Rebaslu.

autorilt.

08.05.65.

KRIMINAALVASTUTUSEST JA SELLE VAHEKORRAST KRIMINAALKARISTUSEGA

Vanemõpetaja A. Paltser

Kriminaalõiguse ja -protsessi kateeder

1. Nõukogude demokraatia arenemise üheks väljenduseks on riiklike organite poolt teostatavate funktsioonide järkjärguline üleandmine ühiskondlikele organisatsioonidele ja töötajate kollektiividele. «Seades peasihiks ülesande arendada riiklikke organeid, kujundada töörahva saadikute nõukogud ümber ühiskonna omavalitsuse organiteks, hoiab meie partei samal ajal edaspidigi kurssi sellele, et anda järjest suurem hulk riiklikke funktsioone ühiskondlikele organisatsioonidele.»¹

Nõukogude üldsuse aktiivse lülitumisega kõigi ühiskonnavastaste ja kuritegelike elementidega peetavasse võitlusesse on meie ühiskonnas ka võitluses kuritegevusega osutunud võimalikuks anda teatavaid funktsioone, mida varem teostasid ainult riiklikud organid, üle ühiskondlikele organisatsioonidele ja töötajate kollektiividele.

NLKP programmi selles osas, kus peatutakse ühiskondlike organisatsioonide osa edasisel suurenemisel kommunismi laiahaardelise ehitamise ajajärgul, rõhutatakse vajadust laiendada ühiskondlike organisatsioonide tegevust ka avaliku korra kaitsmisel ning arendada «...eriti rahvamalevate ja seltsimehelike kohtute tegevust.»²

Esile tõstes ühiskondlike organisatsioonide, nõukogude üldsuse ja ühiskondliku mõjutamise vahendite osatähtsuse pideva kasvu vajalikkust võitluses kuritegevusega selle likvideerimise eesmärgil, peab partei ühtlasi vajalikuks, et seni, «...kui kuritegevust siiski esineb, on tarvis rakendada ranged karistusabinõusid nende isikute suhtes, kes panevad toime ühiskonnaohtlikke kuritegusid, rikuvad sotsialistliku ühiselu reegleid ja ei taha ausat tööelu elada.»³

¹ Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee aruanne partei XXII kongressile, Tallinn 1961, lk. 84—85.

² Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm, Tallinn 1961, lk. 100. (Edaspidi — NLKP programm.).

³ NLKP programm, lk. 98.

Sellest järeldub, et nii üldsuse vahetu osavõtu suurenemine kuritegevusega peetavast võitlusest kui ka vähese ühiskonnaohtlikkusega kuritegusid toimepannud isikute karistusest⁴ vabastamine nende parandatavuse korral ühiskondliku mõjutamise vahenditega, sugugi ei tähenda kuritegevusega peetava võitluse alahindamist või selle nõrgendamist. Vastupidi, üldsuse ja ühiskondliku mõjutamise vahendite osatähtsuse suurenemine peab suurendama ja, nagu kogemused näitavad, suurendab kuritegevusega võitlemise efektiivsust meie ühiskonnas.

Karistuse asemel ühiskondliku mõjutamise vahendite kohaldamise võimalikkus kuriteos süüdi olevate isikute suhtes seletub asjaoluga, et sotsialistlikus ühiskonnas ei ole karistus ainsaks ega peamiseks vahendiks võitluses kuritegevusega. Kriminaalkaristus, täites kuriteo toimepannud isikute parandamise ja ümberkasvatamise ning uute kuritegude ärahoidmise ülesandeid, on suunatud kuritegevuse täieliku likvideerimise eesmärgi saavutamisele. Kuna aga kriminaalkaristusele omaste ülesannete ja eesmärkide saavutamine on meie ühiskonnas teatavatel eeldustel ja tingimustel teostatav ka teiste, s. o. mittekaristuslike vahendite kasutamise abil kuritegusid toimepannud isikute suhtes, siis sellega seletubki, et mitte iga isik, kes on toime pannud kuriteo, ei pea alati ja tingimata saama kriminaalkaristuse osaliseks.

Seoses eelöelduga tuleb märkida, et «NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalseadusandluse alused»⁵ ja kõigi liiduvabariikide kriminaalkoodeksid kõnelevad mitte ainult karistusest, vaid ka kriminaalvastutusest. Nii kuulub «Aluste» § 3 lg. 1 (Eesti NSV KrK⁶ § 3 lg. 1) järgi kuriteo toimepannud isik kriminaalvastutusele ja karistamisele. Kooskõlas sellega näeb meie kriminaalseadusandlus ette kuriteo toimepannud isiku vabastamise võimaluse mitte ainult karistusest, vaid ka kriminaalvastutusest. Nii üks kui teine on võimalik ainult seaduses eriti ettenähtud aluste ja tingimuste tegelikul esinemisel.

Seega näeb kehtiv nõukogude kriminaalõigus kuriteo toimepannud isiku suhtes ette nii kriminaalvastutuse kui ka karistuse, seaduses ettenähtud aluste ja tingimuste esinemisel aga ka võimaluse vabastada teda kriminaalvastutusest ja sellega ühtlasi karistusest või ka ainult karistusest. Seaduse õige rakendamine ja sellega ühtlasi kuritegevusega võitlemise efektiivsuse kindlustamine nõuab õiget vahetegemist kriminaalvastutusest vabastamise vahel ühelt ja karistusest vabastamise vahel teiselt poolt.

Et vastata küsimusele, millal kehtiva nõukogude kriminaalõiguse kohaselt on alust kuriteo toimepannud isiku vabastamiseks kriminaalvastutusest, millal karistusest, samuti kriminaalvastutuse

⁴ Kasutades käesolevas artiklis terminit «karistus» me mõistame selle all ainult kriminaalkaristust.

⁵ Edaspidi — «Alused.»

⁶ Edaspidi — KrK.

või karistuse asemel tema suhtes kohaldada ühiskondlikku vastutust ja ühiskondliku mõjutamise vahendeid, tuleb enne anda vastus küsimusele, mida mõista kriminaalvastutuse all ja milline on selle vahekord karistusega. Seepärast on kriminaalvastutuse ja selle vahekorra küsimus karistusega muutunud pärast «Aluste» kehtestamist teoreetilist huvi pakkuvast küsimusest otsese praktilise tähtsusega küsimuseks. Käesolevas artiklis vaadeldaksegi kriminaalvastutuse ja selle vahekorra küsimust karistusega kehtiva kriminaal- ja kriminaalprotsessi seadusandluse aspektist.

2. Et kriminaalvastutust ei ole õige samastada kriminaalkaristusega, see nähtub meie kriminaalseadusandluse reast sätetest. Nagu juba öeldud, kuulub kuriteos süüdi olev isik mitte ainult karistamisele, vaid ka kriminaalvastutusele («Aluste» § 3 lg. 1; KrK § 3 lg. 1). Seejuures on iseloomulik, et seaduses räägitakse ainult kriminaalkaristuse puhul selle kohaldamisest või mõistmisest kohtu poolt («Aluste» §-d 1 lg. 2, 3 lg. 2, 15 lg. 3, 17 lg. 7, 32—38 ja KrK vastavad paragrahvid). Kriminaalvastutuse kohaldamisest või mõistmisest seadus aga ei räägi. See ei ole meie arvates juhuslik. Võrreldes «Aluste» eespool loetletud paragrahve «Aluste» §-dega 18 ja 19 (KrK §-d 18 ja 19) ilmneb, et kui karistus on nõukogude kriminaalõiguse järgi kuriteo selliseks järelduseks, mida kohaldatakse või mõistetakse, siis kriminaalvastutuse toob kaasa kuriteo toimepanemise fakt ise. Järelikult, kriminaalkaristus ei saa olla identne kriminaalvastutusega.

Kuivõrd kriminaalvastutus ei ole identne kriminaalkaristusega, näeb meie kriminaalseadusandlus ka eraldi ette isiku vabastamise kriminaalvastutusest ja karistusest. Eriti selgesti nähtub see «Aluste» §-st 43 (KrK § 49), mille esimeses lõikes räägitakse isiku kriminaalvastutusest vabastamisest, teises lõikes aga karistusest vabastamisest.

Kuigi vastavalt «Aluste» §-le 46 (KrK § 57) võib süüdimõistetut karistusest vabastada ainult kohus (välja arvatud vabastamine amnestia või armuandmise korras), ei tähenda see veel, nagu erineksid karistusest vabastamine ja kriminaalvastutusest vabastamine vaid selle poolest, et esimest on õigustatud tegema ainult kohus. Kuna kohus on õigustatud seaduses ettenähtud aluste ja tingimuste faktilisel esinemisel vabastama kuriteo toimepannud isikut ka kriminaalvastutusest (vaata näiteks KrK § 50 ja Eesti NSV KrPK⁷ § 6, KrK § 51 ja KrPK § 7, KrK § 10 ja KrPK § 264, KrK § 49 lg. 1 ja KrPK § 268 lg. 2), siis sellest ilmneb selgesti, et põhiline erinevus karistusest vabastamise ja kriminaalvastutusest vabastamise vahel ei seisne selles, millise organi poolt vabastamine toimub. Põhiline erinevus seisneb siiski nende instituutide erinevas iseloomus.

⁷ Edaspidi — KrPK.

3. Viimastel aastatel ilmunud nõukogude kriminaalõiguslikus kirjanduses on avaldatud küllaltki erinevaid seisukohti kriminaalvastutuse olemuse ja õigusliku tähenduse kohta.

Vaatamata mõningatele erinevustele on kriminaalvastutuse kohta esitatud seisukohad jagatavad kahte suurde rühma: 1) käsitused kriminaalvastutusest kui kuriteo toimepannud isiku suhtes kohtu poolt kohaldatavast erilisest riiklikust sunnivahendist, 2) käsitused kriminaalvastutusest kui kuriteo toimepannud isiku õiguslikust kohustusest.

Autoritest, kes näevad kriminaalvastutuses kuriteos süüdi olevale isikule kohtu poolt kohaldatavat riiklikku sunnivahendit, võib nimetada M. D. Sargorodskit. Iseloomustades üldse õiguslikku vastutust kui seaduses ettenähtud õigusvastase ja süülike teo eest kohaldatavat riiklikku sunnivahendit, mis taunib õiguserikkujat ja tema poolt toimepandud käitumist ning seisneb isikulise või varalise iseloomuga kadudes,⁸ väidab M. D. Sargorodski, et kriminaalvastutus «erineb vastutuse teistest liikidest selle poolest, et seda 1) kohaldatakse enam ühiskonnaohtlike tegude — kuritegude eest ja 2) sellega tekib karistus.»⁹ Kui võrrelda M. D. Sargorodski poolt esitatud kriminaalvastutuse iseloomustust tema avaldatud karistuse mõistega, mille kohaselt karistus on kuriteo toimepannud isiku suhtes kohtu poolt kohaldatavat riiklik sunnivahend, mis väljendab kurjategija ja tema käitumisele riigi poolt antavat negatiivset hinnangut ning seisneb isikule teatavate kadude tekitamises,¹⁰ siis me ei näe kriminaalvastutuse ja karistuse vahel mingit sisulist erinevust. Mõlemad kohaldab kohus, mõlemad põhjustavad isikule teatud kadu ja taunivad teda ning mõlemate kohaldamisega kaasneb ka karistatuse tekkimine.

M. D. Sargorodski seisukohale on väga lähedane ka V. D. Filimonovi seisukoht. Rõhutades kriminaalvastutuse olulise iseärasuse kurjategija hukkamõistmist, mis väljendub tema süüdimõistmises ja temale kohtu poolt karistuse mõistmises,¹¹ lisab V. D. Filimonov, et kriminaalvastutus võib leida väljenduse õigusliku sanktsiooni realiseerimises mitte ainult kohtu poolt, vaid ka selle realiseerimises nende organite poolt, kellele on pandud karistuse täideviimine.¹² Sellest järeldub, nagu tähendaks kriminaalvastutus kuri-

⁸ Комментарий к Уголовному кодексу РСФСР 1960 года. Изд. Ленинградского университета, 1962, § 3 комм. 1. (Edaspidi — Комментарий). Vaata ka О. С. Иоффе, М. Д. Шаргородский, Вопросы теории права, М., 1961, lk. 318. Venekeelne sõna «лишение» on käesolevas töös tõlgitud vastega «kadu».

⁹ Комментарий, § 3 комм. 2.

¹⁰ Комментарий, § 20 комм. 2; vaata ka М. Д. Шаргородский, Наказание по советскому уголовному праву, М., 1958, lk.-d 6—7.

¹¹ В. Д. Филимонов, Правовая природа освобождения от уголовной ответственности и освобождения от наказания. Научная конференция «Проблемы советского уголовного права в период развернутого строительства коммунизма (14—17 мая 1963)», Ленинград 1963, lk. 50.

¹² В. Д. Филимонов, op. cit., lk. 52.

teos süüdi oleva isiku hukkamõistmist ja temale karistuse mõistmist kohtu poolt ning samuti mõistetud karistuse täideviimist vastavate organite poolt. Nagu M. D. Šargorodski, nii peab ka V. D. Filimonov kriminaalvastutust otseselt riiklikuks sunnivahendiks.¹³

Nende seisukohtadega on küllaltki lähedased M. L. Jakubi ja I. S. Noi arvamused kriminaalvastutuse kohta. Nii näiteks M. L. Jakub, kes küll ei nimeta kriminaalvastutust riiklikuks sunnivahendiks, mõistab siiski selle all isiku tunnistamist süüdlaseks, s. t. kurjategijaks, koos sellest tulenevate õiguslike tagajärgedega.¹⁴ I. S. Noi aga ei käsitle kriminaalvastutust kui isiku süüdimõistmist ja talle karistuse mõistmist, vaid on seisukohal, et kriminaalvastutus tähendab isiku riiklikku hukkamõistmist kohtu poolt tehtava süüdimõistva kohtuotsuse vormis.¹⁵ Seejuures ta väidab, et «Kriminaalvastutuse väljenduseks ongi karistust mittemäärav süüdimõistev kohtuotsus.»¹⁶

Vaatamata neis seisukohtades esinevatele mõningatele erinevustele kriminaalvastutuse olemuse suhtes, on neile kõigile ühine kriminaalvastutuse vaatlemine seoses riiklike organite tegevusega, mis väljendub kas isiku süüdimõistmises (I. S. Noi), tema tunnistamises kurjategijaks (M. L. Jakub), või temale karistuse mõistmises või selle täideviimises (M. D. Šargorodski, V. D. Filimonov). Järelikult, nende seisukohtade järgi võiks kuriteo toimepannud isiku kriminaalvastutusest rääkida alles siis, kui ta on kas süüdi mõistetud või kui talle on mõistetud karistus. Kui kriminaalvastutus seisneb isiku süüdimõistmises või tema karistamises, siis ei saaks ju rääkida kuriteo toimepannud isiku kriminaalvastutusest ilma tema süüdimõistmiseta või talle karistuse mõistmiseta. Nii ka väidab nimetatud autoritest V. D. Filimonov otseselt, et isiku süüdimõistmisel ilma karistust määramata ei saa rääkida kriminaalvastutusest materiaalses mõttes, kuna selline kohtuotsus ei teki süüdlasele mingeid õigusliku iseloomuga negatiivseid tagajärgi.¹⁷

Seepärast kerkib kõigi nende seisukohtade puhul küsimus, kas on õige, et kuriteo toimepannud isiku kriminaalvastutus ei teki ega esine enne isiku süüdi tunnistamist või talle karistuse mõistmist? Kui asuda seisukohale, et kuriteo toimepannud isikul ei esine kriminaalvastutust tema poolt toimepandud kuriteo eest enne tema süüdimõistmist (resp. temale karistuse mõistmist), siis see tähendaks, et kurjategijal tekib kriminaalvastutus mitte kuriteo toimepanemise, vaid alles kohtuliku akti — õigusemõistmise tõttu.

¹³ В. Д. Филимонов, *op. cit.*, lk. 52.

¹⁴ М. Л. Якуб, Освобождение от уголовной ответственности в связи с передачей обвиняемого на поруки. Межвузовская научная конференция «Советское государство и право в период развернутого строительства коммунизма», Изд. Ленинградского университета, 1961, lk. 85.

¹⁵ И. С. Ной, Вопросы теории наказания в советском уголовном праве, Изд. Саратовского университета, 1962, lk. 120.

¹⁶ И. С. Ной, *op. cit.*, lk. 121.

¹⁷ В. Д. Филимонов, *op. cit.*, lk. 51.

Meie arvates on kehtivas nõukogude kriminaalseadusandluses antud küllaltki selge vastus konkreetse isiku kriminaalvastutuse tekkimise küsimusele. Ja seda tuleb arvestada ka kriminaalvastutuse olemuse määratlemisel.

«Aluste» §-s 3 lg. 1 (KrK § 3 lg. 1) on öeldud selgesti, et kriminaalvastutusele «... kuulub ainult see isik, kes on süüdi kuriteo toimepanemises, s. t. isik, kes on tahtlikult või ettevaatamatuse tõttu toime pannud kriminaalseaduses ettenähtud ühiskonnaohtliku teo» (minu sõrendus — A. P.).

Süüdi kuriteos on isik mitte kohtu või uurimisorgani akti, vaid kuriteo toimepanemise tõttu ja toimepanemise momendist. Küll sätib sama paragrahvi teine lõige, et kriminaalkaristust kohaldatakse ainult kohtuotsuse järgi, kuid see kehtib karistuse kohaldamise, mitte aga kriminaalvastutuse tekkimise kohta. Kuna kuriteo toimepannud isik kuulub vastavalt «Aluste» §-le 3 lg. 1 kriminaalvastutusele tema tegeliku süüdi oleku tõttu kuriteo toimepanemises, siis järeldub sellest, et kuriteos süüdi oleval isikul tekib kriminaalvastutus juba kuriteo toimepanemise faktiga, mitte aga tema süüdimõistmisega või temale karistuse mõistmisega.

Kui kriminaalvastutus tähendaks kuriteo toimepannud isiku süüdimõistmist või temale karistuse mõistmist, siis sellest järelduks, et teatavatel juhtudel ei teki kuriteos süüdlasele üldse kriminaalvastutust. Need oleksid isikud, keda ei või võtta kriminaalvastutusele (järelikult ka süüdi mõista ja karistada) kriminaalvastutuse aegumise tõttu. Nii nähakse kriminaalseadusega ette, et kuriteo toimepannud isik võidakse võtta kriminaalvastutusele ainult teatud tähtaja kestel pärast kuriteo toimepanemist. Kui kuriteo toimepannud isikut ei ole võetud kriminaalvastutusele «Aluste» §-s 41 (KrK § 53) ettenähtud tähtaegade vältel, siis pärast nende möödumist isikut kriminaalvastutusele enam võtta ei või. Kriminaalvastutusele võtmise aegumine tähendab meie arvates isikul kuriteo toimepanemisega tekkinud kriminaalvastutuse lõppemist, mitte aga, et isikul sellisel juhul kriminaalvastutust nagu poleks üldse tekkinudki.

Et kriminaalvastutus tekib nõukogude kriminaalõiguse järgi nimelt kuriteo toimepanemisega, seda saab järeldada ka meie kriminaalseadusandluse nendest sätetest, millega on ette nähtud kriminaalvastutusest vabastamine («Aluste» § 43 lg. 1, KrK §-d 49 lg. 1, 50 ja 51). Nendes paragrahvides ettenähtud aluste ja tingimuste faktilisel esinemisel võib kuriteo toimepannud isiku vabastada kriminaalvastutusest peale kohtu ka prokurör, uurija või juurdlusorgan. Järelikult toimub kuriteo toimepannud isiku vabastamine kriminaalvastutusest nõukogude kriminaalõiguse järgi enne isiku karistamist ja ka enne süüdimõistmist. Seejuures tuleb silmas pidada, et kui tunnistatakse võimalikuks kuriteo toimepannud isiku parandamine seltsimeheliku kohtu poolt kohaldatavate ühiskondliku mõjutamise vahenditega (KrK § 51),

siis võib isiku kriminaalvastutusest vabastamine toimuda isegi ilma kriminaalasja algatamiseta (KrPK § 7). Et ka sellisel juhul räägib seadus kriminaalvastutusest vabastamisest, mitte aga, et isik ei kuulu kriminaalvastutusele, siis ka sellest nähtub, et kriminaalvastutus on siiski tekkinud. Kui isikul ei tekiks kriminaalvastutus kuriteo toimepanemisega, siis sellisel juhul puuduks alus KrK §-s 51 rääkida isiku kriminaalvastutusest vabastamisest, nagu ei ole alust ja ei räägitagi sellise isiku kriminaalvastutusest vabastamisest, kes oli ühiskonnaohtliku teo toimepanemise ajal süüdimatus seisundis. Et igal süüdival isikul tekib ja esineb kriminaalvastutus kuriteo toimepanemise momendist, seepärast me ühineme A. S. Sljapotsnikovi, H. Kadari, N. S. Leikina ja teiste autoritega, kes on seisukohal, et kriminaalvastutus tekib kuriteo toimepanemisega.¹⁸

4. Eelnevaga on määratletud kriminaalvastutuse tekkimise moment. Ent sellega pole veel vastatud küsimusele, milles seisneb kriminaalvastutus kehtiva nõukogude kriminaalõiguse järgi.

Et kriminaalvastutus tekib kuriteo toimepanemisega, siis ei saa ta tekkida ka isiku süüdistatavana kriminaalvastutusele võtmisega ega seisneda tema vastutusele võtmises. Ka ei saa kriminaalvastutus seisneda karistuses, mille osaliseks võib kuriteo toimepannud isik saada pärast karistuse mõistmist.

Kuivõrd kriminaalvastutus tähendab kuriteo toimepannud isiku vastutust, siis ei ole õige mõista kriminaalvastutust kui teatud riigivanemite tegevust. Sellele on õigustatult juhtinud tähelepanu J. M. Brainin, kes teeb vahet kriminaalvastutuse ja kriminaalvastutuse realiseerimise vahel. J. M. Brainin märgib, et prokuröri, uurija ja kohtu tegevus on küll kriminaalvastutuse realiseerimine, kuid mitte kriminaalvastutus.¹⁹

Meie arvates on õige mõista kuriteo toimepanemisega tekkivat kriminaalvastutust isikul esineva teatava õigusliku kohustusena. Sellisel seisukohal, kuigi erinevate arusaamistega kriminaalvastutuse kui kohustuse sisust, asuvad nõukogude kriminaalõiguslikus kirjanduses H. Kadari,²⁰ N. S. Leikina²¹ ja J. M. Brainin.²²

¹⁸ А. С. Шляпочников, К вопросу об объективной истине в Советском уголовном праве и процессе, «Ученые Записки ВИЮН», вып. 12, М. 1961, lk. 63; H. Kadari, E. Raal, I. Rebane, Nõukogude kriminaalõigus. Üldosa, Toimetaja prof. H. Kadari, Tallinn 1963, lk. 94 (Edaspidi — Nõukogude kriminaalõigus). Н. С. Лейкина, Стадии реализации уголовной ответственности и личность преступника. Научная конференция «Проблемы советского уголовного права в период развернутого строительства коммунизма (14—17 мая 1963)», Ленинград 1963, lk. 18.

¹⁹ Я. М. Браинин, Основание уголовной ответственности и важнейшие вопросы о составе преступления в советском уголовном праве. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук, Харьков 1963, lk. 8.

²⁰ Nõukogude kriminaalõigus, lk. 84.

²¹ Н. С. Лейкина, op. cit., lk. 18.

²² Я. М. Браинин, op. cit., lk. 9.

Kriminaalvastutuse käsitlemine kuriteo toimepanemisega isikul tekkiva õigusliku kohustusena on vastavuses nõukogude kriminaalõigusega ja järeldub sellest.

Nõukogude kriminaalseadused määratlevad, missugused ühiskonnaohtlikud teod on kuriteod ja näevad ette nende toimepanemise tagajärgedena karistused, mis kuuluvad kohaldamisele kuriteos süüdlase suhtes («Aluste» § 1 lg. 2, KrK § 1 lg. 2). Sellest järeldub, et isikul, kes paneb toime kuriteo, tekib selle toimepanemisega kriminaalõiguslik kohustus kanda antud kuriteo eest seaduses ettenähtud kriminaalkaristuslikke tagajärgi. Et kriminaalvastutus, mis on kindlaks määratud nõukogude kriminaalõiguse normidega ja rajaneb nendele,²³ on õigusliku vastutuse üheks liikiks, siis ka kuriteo toimepanemisega selles süüdiolaval isikul kriminaalõigusliku vastutusena tekkiv kohustus ei saa tähendada kohustust kanda kõiki kuriteo toimepanemisega seosesolevaid õiguslikke tagajärgi, vaid ainult kuriteo kriminaalseadusega ettenähtud spetsiifilisi tagajärgi. Vastasel korral samastuks kriminaalvastutus õigusliku vastutuse teiste liikidega.

Kooskõlas ülalöelduga võime kriminaalvastutust määratleda sellise kriminaalõigusliku kohustusena, mis põhineb nõukogude kriminaalõiguse normidele, esineb isikutel, kes on süüdi kuriteo toimepanemises ja tekib kuriteo toimepanemisega. Selliseks kriminaalõiguslikuks kohustusena on kuriteo karistuslike tagajärgede kandmise kohustus. Sellepärast me peame õigeks H. Kadari seisukohta, et «Nõukogude kriminaalõiguse järgi on kriminaalvastutuse kuriteos süüdiolava isiku seadusega sätitud kohustus kanda kuriteo karistuslikke tagajärgi.»²⁴

Et siin mõistetakse kriminaalvastutusena kuriteos süüdiolava isiku kohustust kanda kuriteo karistuslikke tagajärgi, siis sellega tõstetakse selgesti esile kriminaalvastutuse erinevus õigusliku vastutuse teistest liikidest (näiteks tsiviilvastutusest), mis samuti võivad tekkida kuriteos süüdiolaval isikul kuriteo toimepanemisega. Ebaõige oleks käsitada kriminaalvastutusena kuriteos süüdiolaval isikul kuriteo toimepanemisest tekkivaid kõikvõimalike õiguslike tagajärgede kandmise kohustusi, isegi kui need on sätitud kriminaalseadusega. Selline arusaamine viiks väärale järeldusele, et kriminaalvastutusest vabastamine (näit. KrK §-s 50 ettenähtud aluste ja tingimuste esinemisel) tähendab süüdlase vabastamist kõigist õiguslikest kohustustest, mis temal on tekkinud kuriteo toimepanemisega. Kuna aga kriminaalvastutus tähendab kohustust kanda kuriteo karistuslikke tagajärgi, siis kriminaalvastutusest vabastamisel vabaneb isik küll karistuslike tagajärgede

²³ Я. М. Брайнин, *op. cit.*, lk-d 4 ja 9.

²⁴ Nõukogude kriminaalõigus, lk. 94.

kandmise kohustusest, mitte näiteks aga kohustusest heastada kuriteo toimepanemisega tekitatud kahju. See nähtub selgesti KrPK §-st 9, mille kohaselt kuriteos süüdi oleva isiku kriminaalvastutusest vabastamisel on juurdlusorgan, uurija, prokurör ja kohus kohustatud tarvitusele võtma abinõud kannatanule tekitatud kahju hüvitamiseks.

Mis puutub teistesse meie erialases kirjanduses kriminaalvastutuse kui õigusliku kohustuse kohta avaldatud seisukohtadesse, siis ei ava need meie arvates küllalt täpselt vastutuse antud liigi juriidilist olemust.

Nii väidab N. S. Leikina, et kriminaalvastutus tähendab kuriteo toimepannud isikule seadusega pandud kohustust alluda kadusid ja kannatusi sisaldavale kriminaalõigusliku mõjutamise vahenditele.²⁵

J. M. Brainin aga, väites, et igasuguse õiguserikkumise loomulikuks tagajärjeks on õiguserikkujal tekkiv juriidiline kohustus anda vastust vastavate riigiorganite ees toimepandud seaduserikkumise kohta ja alluda nende sanktsioonide toimele, mis on ette nähtud antud õiguserikkumise eest seaduse või teiste normatiivsete aktidega,²⁶ määratleb lõpuks kriminaalvastutust kui nõukogude kriminaalõiguse normidele põhinevat kuriteo toimepannud isiku kohustust alluda kriminaalseadusele.²⁷

V. I. Kurljanski arvates on kriminaalvastutus aga riikliku sunni liigiks, mis seisneb kuriteos süüdi oleva isiku kohustuses ettenähtud protsessuaalses korras vastutada oma teo eest riigi ees. Seejuures ta küll lisab, et kriminaalvastutus eeldab ka süüdlase kohustust kanda vastav karistus.²⁸

N. S. Leikina ja J. M. Brainini seisukohtade puhul tuleb märkida, et kohustus alluda kadusid või kannatusi sisaldavale kriminaalõigusliku mõjutamise vahendile, samuti nagu kohustus alluda ka kriminaalseadusele võib esineda mitte ainult isikutel, kes on süüdi kuriteo toimepanemises. Näiteks isik, kes on küllaldaste tõendite alusel võetud süüdistatavana kriminaalvastutusele, kuid kes siiski ei ole kuritegu toime pannud, on samuti kohustatud alluma kadusid või kannatusi sisaldavale kriminaalõigusliku mõjutamise vahendile või kriminaalseadusele nagu isikki, kes tegelikult on süüdi kuriteo toimepanemises. Ometi ei saa meie arvates öelda, nagu neil mõlemal esineks kriminaalvastutus.

Väites õigustatult, et kriminaalvastutuse kui kohustuse tekkimine ei tähenda veel selle realiseerimise algust, on N. S. Leikina

²⁵ Н. С. Лейкина, *op. cit.*, lk. 18.

²⁶ Я. М. Браинин, *op. cit.*, lk. 8.

²⁷ Я. М. Браинин, *op. cit.*, lk. 9; vaata ka Я. М. Браинин, Уголовная ответственность и ее основание в советском уголовном праве, М. 1963, lk. 25.

²⁸ В. И. Курляндский, О сущности и признаках уголовной ответственности, «Советское государство и право» 1963, № 11, lk. 92.

aga seisukohal, et kriminaalvastutuse kui kohustuse realiseerimine algab isiku süüdistatavana kriminaalvastutusele võtmisest. Iseloomustades kriminaalvastutuse realiseerimist protsessina, mis läbib kolm staadiumi, kirjutab N. S. Leikina, et see «... algab kriminaalvastutusele võtmisega, läbib karistuse mõistmise staadiumi ja lõpeb karistuse täideviimisega.»²⁹ Ka J. M. Brainin märgib, et kuigi süüdlase kohustus kanda kriminaalvastutust tekib kuriteo toimepanemisega, realiseerub ta «... mitte enne seda, kui osutub võimalikuks kuriteo toimepannud isiku vastutuselevõtmine süüdistatavana.»³⁰

Kuigi need seisukohad on vastavuses nimetatud autorite esitatud kriminaalvastutuse mõiste määrangutega, ei saa nendega meie arvates siiski nõustuda. Kui kriminaalvastutuse realiseerimine algaks süüdistatavana kriminaalvastutusele võtmisega, siis peaks kriminaalvastutus tähendama isiku kohustust alluda mitte ainult karistuslikule ja ka mitte ainult kriminaalõiguslikule, vaid ka kriminaalprotsessi õiguslikule mõjutamisele. See aga tähendaks, et kriminaalvastutuse kui teatud materiaalõigusliku iseloomuga kohustuse sisu oleks määratud ka protsessiõiguslike normidega.

Nagu kriminaalvastutuse realiseerimine algaks juba isiku süüdistatavana vastutusele võtmisega, seda oma seisukohta põhistab N. S. Leikina asjaoluga, et vastutusele võtmisega muutub karistuse kohaldamise ähvardus konkreetseks ja reaalseks ning põhjustab süüdistatavale moraalseid kannatusi, mida viimane võtab psühholoogiliselt omaks kriminaalvastutuse realiseerimise algetapina.³¹

Kaheldamatult põhjustab süüdistatavana vastutuselevõtmine isikule moraalseid kannatusi. Seejuures neid kannatusi ei põhjusta niivõrd karistuse ähvarduse muutumine reaalsemaks (konkreetsemaks muutub ta sellest momendist vaid isiku osas), kui just asjaolu, et kriminaalvastutusele võtmisega saab isik teatava protsessiõigusliku sunni osaliseks. Vaevalt saab meetodiliselt õigeks tunnistada kriminaalvastutuse realiseerimise alguse, sellega ühtlasi tema sisu määratlemist mitte kehtiva seadusandluse, vaid süüdistatavana vastutusele võetava isiku arusaamiste järgi, mis üksikute isikute juures võivad olla ja on erinevad. Niivõrd kui karistuse ähvardus põhjustab isikule moraalseid kannatusi, võib ta seda teha ka enne isiku süüdistatavana vastutusele võtmist. Igal juhul võib siin

²⁹ Н. С. Лейкина, *op. cit.*, lk. 18.

³⁰ Я. М. Браинин, *Уголовная ответственность...*, lk. 23. Siinjuures tuleb ühtlasi märkida, et kuigi oma selles töös räägib J. M. Brainin kriminaalvastutusest kui isiku kohustusest (lk. 25), mõistab ta ka kriminaalvastutust ennast kohustuse sisuna. Nimelt ta räägib ka isiku kohustusest kanda kriminaalvastutust (lk. 24) ja samuti isiku kohustusest anda vastutus toimepandud kuriteo kohta, kui kriminaalvastutuse eeldusest (lk. 27). Vaatamata sellele, ei ole aga kahtlust, et ta peab kriminaalvastutuse realiseerimise alguseks isiku süüdlasena kriminaalvastutusele võtmist (lk. 17 ja 18).

³¹ Н. С. Лейкина, *op. cit.*, lk. 19.

esineda vaid astmeline, mitte aga kvalitatiivne vahe. Peale selle tuleb silmas pidada, et kriminaalvastutusele võtmine põhjustab moraalseid kannatusi ka isikule, kes ei ole üldse süüdi kuriteo toimepanemises. Ometi ei saa väita, nagu leiaks sellise isiku suhtes aset kriminaalvastutuse realiseerimine, kuigi ta saab protsessiõigusliku sunni ja seetõttu ka teatava kannatuste osaliseks.

Ent ka siis, kui süüdistatavana on võetud kriminaalvastutusele isik, kes tegelikult on süüdi kuriteo toimepanemises, ei ole õige väita, et antud isiku kriminaalvastutusele võtmine tähendab tema kriminaalvastutuse realiseerimise algust ja kriminaalvastutuse kohustust taluda kriminaalvastutusele võtmist ning kõiki sellega seonduvaid tagajärgi. Kui see nii oleks, siis tähendaks see, et ei olegi olulist vahet isiku karistamise ja sellele eelneva mõjutamise vahel, kuna ju mõlemal juhul toimub kriminaalvastutuse realiseerimine. Teiste sõnadega, see tähendaks, nagu saaks kuriteo toimepannud isik vähemalt teatavas mõttes karistuse osaliseks isegi enne tema süüdimõistmist kuriteo toimepanemises, kuna nii enne kui ka pärast süüdimõistmist leiab aset tema kriminaalvastutuse realiseerimine.

Ühtlasi tõusetub küsimus, kui kriminaalvastutus tähendaks kuriteo toimepannud isiku kohustust alluda üldse kannatusi põhjustavale kriminaalõiguslikule mõjutamisele, miks siis pidada selle kohustuse realiseerimise alguseks isiku süüdistatavana vastutusele võtmist. Miks ei alga sellise kohustuse realiseerimine isikul, kes on süüdi, näiteks tapmises ja tabatakse kuriteo toimepanemisel, vahetult tema kinnipidamise momendist? Kuna ka selline kinnipidamine põhjustab isikule kannatusi ja ta võib seda psühholoogiliselt mõista kui kriminaalvastutuse realiseerimise algust, siis tuleks ju ka niisugusel juhul rääkida tekkinud kriminaalvastutuse realiseerimisest. Selline järeldus oleks ilmselt väär. Kriminaalvastutus tähendab süülist vastutust. Seepärast tema realiseerimine võib toimuda alles pärast isiku süüdioleku täielikku tõendamist. Kuna aga isiku tabamine ühiskonnaohtliku teo toimepanemisel ei ole iseenesest küllaldaseks tõendiks selle kohta, et see isik on süüdi kuriteo toimepanemises, siis tema süüdioleku mittetõendatuse tõttu ei saa ka tema kinnipidamist käsitleda kriminaalvastutuse realiseerimise algusena.

5. Küsimus, kas isiku süüdistatavana kriminaalvastutusele võtmine saab olla kriminaalvastutuse realiseerimise alguseks on omakorda seoses sellega, kas süüdistatavana kriminaalvastutusele võtmine eeldab kehtiva seadusandluse järgi isiku süüdioleku tõendatust või on see võimalik ka enne isiku süüdioleku tõendamist. Selles osas võib leida meie erialases, eelkõige kriminaalprotsessi- alases kirjanduses, erinevaid arvamusi.

Nii on N. S. Aleksejev asunud seisukohale, et isiku kriminaalvastutusele võtmine võib toimuda üksnes süüdistuse tõendatuse

korral.³² Sellest järeldub, et autor peab isiku kriminaalvastutusele võtmist võimalikuks ainult siis, kui isiku süüdi olek kuriteo toimepanemises on eelnevalt juba tõendatud.

V. Z. Lukaševitš, väites, et ei saa nõuda isiku süüdi oleku täielikku tõendatust³³ juba kriminaalvastutusele võtmisel, on seisukohal, et süüdistatavana kriminaalvastutusele võtmine võib toimuda siis, kui uurijal on eeluurimise käigus kogutud tõendite alusel kujunenud kindel veendumus vastutusele võetava isiku süüdi olekust.³⁴ Sellele on väga lähedane ka M. A. Tšeltsovi seisukoht, kes väidab, et kriminaalvastutusele võtmise tingimuseks peab olema uurija või juurdlust teostava isiku seesmine veendumus vastutusele võetava isiku süüdi olekust.³⁵

Teatav vastuolu esineb P. A. Lupinskaja seisukohas, kes märkides, et uurija ei saa isiku kriminaalvastutusele võtmisel alati olla kindel oma järelduse õigsuses antud isiku süüdi oleku kohta,³⁶ püstitab siiski nõude, et kriminaalvastutusele võtmist ei või toimuda, kui uurija kahtleb süüdistatava süüdi olekus.³⁷

Nimetatud autorite seisukohtade erinevuste kõrval on neile kõigile ühiseks meie arvates see, et kõigis neis on asutud seisukohale, nagu peaks prokurör, uurija või juurdlust teostav isik lahendama juba eelnevalt, s. t. enne isiku süüdistatavana kriminaalvastutusele võtmist, tema süüdi oleku küsimuse. Ja ainult siis, kui uurija (resp. juurdlust teostav isik või prokurör) leiab, et isiku süüdi olek on tõendatud (A. S. Aleksejev) või kui neis on kujunenud kindel veendumus või nad vähemalt ei kahtle antud isiku süüdi olekus (V. Z. Lukaševitš, M. A. Tšeltsov ja P. A. Lupinskaja), on kriminaalvastutusele võtmine lubatud.

Erinevalt nendest on aga M. S. Strogovitš arvamusel, et kuigi kriminaalvastutusele võtmine peab rajanema kogutud ja kontrollitud tõendite, ei ole vajalik, et uurijal peaks olema kujunenud veendumus isiku süüdi oleku kohta. Vastutusele võtmisel, märgib M. S. Strogovitš, ei tee uurija üldse lõplikku järeldust isiku süüdi oleku kohta.³⁸ Sellest saab järeldada, et M. S. Strogovitš ei pea vajalikuks, nagu peaks kriminaalvastutusele võtmisel isiku

³² Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу РСФСР 1960 г., § 4 комм. 4 lg. 2. Изд. Ленинградского университета, 1962.

³³ В. З. Лукашевич, Гарантии прав обвиняемого в советском уголовном процессе (стадия предварительного расследования), Изд. Ленинградского университета, 1959, lk. 23.

³⁴ В. З. Лукашевич, op. cit., lk. 29.

³⁵ М. А. Чельцов, Советский уголовный процесс, Изд. 4-ое, М. 1962, lk. 306.

³⁶ П. А. Лупинская, Некоторые процессуальные и логические вопросы доказывания в уголовном процессе, «Советское государство и право» 1963, № 3, lk. 82.

³⁷ П. А. Лупинская, op. cit., lk. 83.

³⁸ М. С. Строгович, Курс советского уголовного процесса, М. 1958, lk. 300.

süüdiolak olema tõendatud või et uurijal peaks olema juba kujunenud veendumus antud isiku süüdiolaku kohta.

Ka R. Rahhunov on antud küsimuses arvamusel, et isikut võib ja tuleb võtta kriminaalvastutusele siis, kui on olemas küllaldaselt tõendeid, mis annavad aluse mitte tema süüdi tunnistamiseks, küll aga temale süüdistuse esitamiseks.³⁹

Mis puutub meie kehtivasse seadusandlusse, siis me ei leia selles ühtegi sätet, mis näeks ette, et kriminaalvastutusele võidakse võtta ainult isik, kelle süüdiolak kuriteo toimepanemises oleks lõplikult tõendatud. Nii on KrPK §-s 121 lg. 1 otseselt öeldud: «Kui on küllaldaselt tõendeid, mis annavad aluse süüdistuse esitamiseks (minu sõrendus — A. P.) kuriteo toimepanemises, koostab uurija viivitamata motiveeritud määruse antud isiku süüdistatavana (minu sõrendus — A. P.) vastutusele võtmise kohta.»

Et seaduseandja, rääkides küllaldastest tõenditest, mis annavad aluse süüdistuse esitamiseks, ei mõista selle all isiku süüdiolaku tõendatust, see ilmneb eriti selgesti «NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalkohtumenetluse aluste» §-st 15 p. 2 (KrPK § 46 p. 2). Vastavalt sellele sättele kuulub kriminaalasja kohtueelsel ja ka kohtulikul arutamisel tõendamisele süüdistatava süüdiolak kuriteo toimepanemises. Kui kriminaalvastutusele võtmine aga juba ise eeldaks isiku süüdiolaku tõendatust, siis ei oleks viimati märgitud sättel mingit tähtsust. Tuleb öelda, et see ei ole sugugi ainsaks sätteks, millega nähakse ette, et ka süüdistatava süüdiolak kuulub veel tõendamisele (vaata näiteks KrPK § 19, § 263 lg. 1 p. 3 jt.).

Nendest sätetest saab teha ainult ühe järelduse — isiku süüdistatavana kriminaalvastutusele võtmine ei eelda kehtiva seadusandluse järgi tema süüdiolaku lõplikku tõendatust ega tähenda antud isiku süüditunnistamist.

Esitatavat süüdistust ei saa lugeda tõendatuks näiteks juba sellepärast, et kuigi ta rajaneb asjas kogutud ja kontrollitud tõenditele, ei rajane ta nende faktiliste andmete kontrollimisele ja hindamisele, millest uurimisorganid saavad teada alles pärast süüdistuse esitamist süüdistatavalt endalt. Süüdistatava esitatud tõendid kuuluvad aga kontrollimisele ja hindamisele koos teiste asjas leiduvate tõenditega üldises korras (KrPK § 56 lg. 2).

Et ühelgi tõendil ei ole ette kindlaks määratud jõudu («Kriminaalkohtumenetluse alused» § 17 lg. 2, KrPK § 50 lg. 2), siis seni, kuni pole veel teadagi, milliseid tõendeid esitab süüdistatav, rääkimata nende hoolikast, igakülgsest ja objektiivsest kontrollimisest (KrPK § 49 lg. 3), ei saa me ka rääkida esitatavast süüdistusest kui süüdistusest, mis rajaneb isiku süüdiolaku tõendatusele. Edas-

³⁹ Р. Рахунув, Предъявление обвинения и допрос обвиняемого, «Социалистическая законность» 1961, № 4, lk. 41.

pidine uurimine võib tuua veel teisigi uusi tõendeid või avada seniste ebakvaliteetsust.

Järelikult — isiku süüdistatavana kriminaalvastutusele võtmise aluseks ei ole tema süüdioleku tõendatus, vaid selleks on selliste tõendite küllaldasus, mis annavad aluse isikule süüdistuse esitamiseks kuriteo toimepanemises.

Kuna kehtiva seadusandluse kohaselt kuulub süüdistatava süüdiolek veel tõendamisele, siis pole ka õige väita, et kriminaalvastutusele võtmisel peab uurijal olema kujunenud kindel veendumus selle isiku süüdioleku. Küll aga peab uurijal olema kujunenud isiku süüdistatavana kriminaalvastutusele võtmisel veendumus selle kohta, et olemasolevad tõendid on küllaldased süüdistuse esitamiseks.

Järelikult tuleb teha vahet süüdioleku tõendatuse (resp. süüdimõistmise) ühelt ja süüdistuse tõendatuse (resp. süüdistatavaks tunnistamise) vahel teiselt poolt. Ühtlasi tekib küsimus, millal on olemasolevad tõendid küllaldased süüdistuse esitamiseks, isiku süüdistatavaks tunnistamiseks.

Isiku süüdistatavana vastutusele võtmine tähistab uue uurimisetapi algust. Selleks momendiks peab olema kogutud ja kontrollitud tõendid, millest, eeldades, et nad on õiged, vastuvaidlematult järeldub, et antud isik on süüdi uuritavas kuriteos. Ent uurimise sellel etapil on tõendite ammendatavus ja õigsus siiski alles eeldatavad. Järgnev uurimine võib seda eeldust korrigeerida. Seepärast ei saagi juba sellel etapil lugeda isiku süüdioleku lõplikult tõendatuks, ja uurijal tuleb tehtud järeldusse suhtuda kui esialgsesse, mitte kui lõplikku. Selles mõttes peab olemasolevaid tõendeid lugema küllaldasteks süüdistuse esitamiseks, isiku süüdistatavana vastutusele võtmiseks.

Kui kriminaalvastutusele võtmise aluseks oleks isiku süüdioleku tõendatus, siis tähendaks isiku süüdistatavana kriminaalvastutusele võtmine sisuliselt ühtlasi tema süüditunnistamist enne asja kohtuliku arutamise lõppu. Seadusega ettenähtud kriminaalvastutusele võtmise alus — niisuguste tõendite küllaldasus, mis annab aluse süüdistuse esitamiseks — ei samasta aga isiku kriminaalvastutusele võtmist tema süüditunnistamisega kuriteo toimepanemises.

Eelnevalt tuleneb, et teatavale isikule süüdistuse esitamise aluseks olev järeldus selle kohta, et ta on süüdi uuritavas kuriteos, on iseloomustatav hüpoteesina.⁴⁰ Sellega me sugugi ei väida, nagu isiku kriminaalvastutusele võtmine võiks toimuda mitte millelegi rajaneva palja oletuse põhjal. Nagu hüpotees üldse on p õ h i s t a -

⁴⁰ П. А. Лупинская, *op. cit.*, lk. 83. Samuti L. M. Karnejeva, kes küll väidab, et uurija võib esitada süüdistuse kuriteo sündmuse ja süüdistatava süüdioleku tuvastatuse korral (Л. М. Карнеева, *Привлечение в качестве обвиняемого*, М. 1962, lk. 8), märgib siiski, et «... süüdistuse esitamise momendil jääb uurija peatuma ühel versioonidest kuriteo subjekti kohta, mis näib talle kõige põhjendatumana...» (lk. 17. Minu sõrendus — A. P.).

tud oletus,⁴¹ nii ka oletus isiku süüdi oleku kohta peab olema põhjendatud juba kogutud ja kontrollitud materjalidega. Kuna aga kriminaalasja uurimise antud etapil ei tarvitse olla uurija käsutuses siiski veel kõiki tõendeid, jääb ta ikkagi hüpoteesiks ning nõuab hüpoteesina ka kontrollimist ja tõendamist. A. A. Startšenko märgib õigustatult, et hüpoteesi kuulutamine ilma tõendamiseta objektiivselt tõeks, kuigi ta võib endas sisaldada objektiivset tõde, on eriti ohtlik kohtu- ja uurimisorganite tegevuses.⁴²

Teadmine, et vaatamata järelduse paratamatusele jääb see järeldus ikkagi alles hüpoteesiks, kohustab ja aktiveerib uurijat kogu tähelepanu ja põhjalikkusega jätkama uurimist. Seevastu arvamus, et juba süüdistuse esitamise etapil tehtud järeldus õigustab kindlat veendumust isiku süüdi olekus, võib tingida rahulolu senisega ja järgneva uurimise pinnalisuse.

Kui isiku süüdistatavana kriminaalvastutusele võtmisel ei ole tema süüdi olek kuriteo toimepanemises veel lõplikult tõendatud ja uurija poolt tehtav otsustus antud isiku süüdi oleku kohta on sisuliselt hüpotees, siis ei saa ka süüdistatavana kriminaalvastutusele võtmist vaadelda kriminaalvastutuse realiseerimisena. Kriminaalvastutuse realiseerimine võib toimuda üksnes siis, kui isiku süüdi olek kuriteo toimepanemises on kriminaalprotsessi seadusandlusega kindlaks määratud korras lõplikult tõendatud ja selle suhtes ei saa esineda mingisugust kahtlust.

6. Eesmärgil vältida karistuse kohaldamist isiku suhtes, kes ei ole süüdi kuriteo toimepanemises, näebki nõukogude seadusandlusette vajaduse põhjalikult kontrollida kõiki tõendeid, mis on kogutud juba enne isiku süüdistatavana vastutusele võtmist ja jätkata ka uute tõendite kogumist ja nende kontrollimist. Ainult kõigi tõendite igakülgse ja põhjaliku kontrollimise ning hindamise tulemusena võib teha lõpliku järelduse isiku süüdi oleku kohta. Et tõendite kogumine ja kontrollimine toimub isegi asja kohtuliku arutamise käigus, ei või ka asja kohtulik arutamine tähendada isiku kriminaalvastutuse realiseerimist.

Kuna ka pärast teatud isiku süüdistatavana vastutusele võtmist on uurimisorganite (resp. kohtuorganite) ülesandeks süüdlase paljastamine ja toimepandud kuriteo täielik avastamine,⁴³ evivad nimetatud organid õigust kohaldada vajaduse korral teatud sunnivahendeid, mida me tunneme protsessuaalsete sunnivahenditena. Nende hulka kuuluvad sellised vahendid nagu tõkendid (KrPK §-d 66—77), sundtoomine (KrPK §-d 123, 53 lg. 2, 56 lg. 2), süüdistatava paigutamine meditsiinilisse asutusse (KrPK § 159), kohtuistungis korra rikkujate suhtes kohaldatavad abinõud (KrPK § 225) jt.

Vaatamata sellele, et need vahendid on oma iseloomult sunni-

⁴¹ A. A. Старченко, Гипотеза. Судебная версия, Изд. Московского университета, 1962, lk. 3.

⁴² A. A. Старченко, op. cit., lk. 7.

⁴³ М. А. Чельцов, op. cit., lk. 244.

vahenditeks ja et nende kohaldamine võib põhjustada isikule teatud kannatusi, nagu tema suhtes karistuse kohaldaminegi, erineb nende vahendite kohaldamine siiski karistuse kohaldamisest. Iseloomustades protsessuaalseid sunnivahendeid märgib B. A. Galkin õigesti, et nende kohaldamine ei teeni karistuslikke eesmärke, vaid see on kutsutud esile vajadusest avastada kuritegu, teha kindlaks süüdlane ja kindlustada tema suhtes õiglase karistuse kohaldamine.⁴⁴

Peale selle, et protsessuaalsed sunnivahendid ei ole karistusliku iseloomuga sunnivahenditeks ja nende kohaldamine ei toimu karistuslikel eesmärkidel, erinevad nad materiaalõiguslikest sunnivahenditest veel selle tõttu, et nende kohaldamine 1) on nähtud ette kriminaalprotsessi seadusandlusega ja 2) neid võidakse kohaldada ka isikute suhtes, kelle süüdi olek kuriteo toimepanemises ei ole veel tuvastatud või kes ei olegi süüdi kuriteo toimepanemises.

Kui aga protsessuaalsete sunnivahendite kohaldamine võiks juba iseenesest tähendada kriminaalvastutuse realiseerimist, siis sellest järelduks, et kriminaalvastutuse realiseerimine võiks toimuda isegi olenemata sellest, kas isiku süüdi olek kuriteo toimepanemises on tuvastatud või mitte. See on aga otseses vastuolus nõukogude kriminaalõiguse põhimõtetega. Niivõrd kui süüdistatavana kriminaalvastutusele võtmisel ei ole isiku süüdi olek kuriteo toimepanemises veel tuvastatud, ei saa siin olla ka kriminaalvastutuse realiseerimist.

Et kriminaalvastutuse realiseerimine võib toimuda alles pärast isiku kuriteos süüdi oleku tuvastamist ja tema süüditunnistamist, siis ka sellest järeldub, et kriminaalvastutuse kui õigusliku kohustuse sisuks saab olla kehtiva nõukogude kriminaalõiguse järgi ainult kuriteo karistuslike tagajärgede kandmine.

Ühenduses kriminaalvastutuse realiseerimisega tuleb ühtlasi märkida, et kuriteo toimepanemisega tekkinud kriminaalvastutuse kui kuriteo karistuslike tagajärgede kandmise kohustuse realiseerimine eeldab peale isiku kuriteos süüdi oleku tuvastamise ja tema süüdimõistmise ka isikule teatava konkreetse karistuse mõistmist. Kuigi kuriteos süüdi oleval isikul tekib kuriteo toimepanemisega kohustus kanda antud teo eest seaduses ettenähtud karistuslikke tagajärgi, ei kuulu see kohustus täitmisele sellel kujul, nagu ta tekib vahetult kuriteo toimepanemisega, vaid ta kuulub täitmisele kohtu poolt mõistetud konkreetse karistuse kujul ja ulatuses. Kriminaalvastutus kui kuriteos süüdi oleva isiku kohustus kanda kuriteo karistuslikke tagajärgi ei saa kuuluda täitmisele sellel kujul, nagu ta tekib vahetult kuriteo toimepanemisega sellepärast, et kehtiv nõukogude kriminaalseadusandlus ei tunne absoluutselt määratud sanktsioone.

⁴⁴ Б. А. Галкин, Советский уголовно-процессуальный закон, М. 1962, lk. 55.

See aga tähendab ühtlasi, et kriminaalvastutus kui kuriteo toimepanemisega tekkiv kohustus kanda antud kuriteo eest seadusega ettenähtud karistuslikke tagajärgi, muutub uurimis- ja kohtuorganite poolt teostatava vastutuse individualiseerimise ja konkretiseerimise tulemusena kuriteos süüdi oleva isiku kohustuseks kanda konkreetset kohtu poolt mõistetud karistust. Alles pärast tekkinud vastutuse individualiseerimist, mille eelduste ja tingimuste selgitamine ja tuvastamine algab isiku süüdistatavana kriminaalvastutusele võtmisega ja lõpeb karistuse mõistmisega, võib toimuda kriminaalvastutuse realiseerimine. Seni, kui kuriteo toimepannud isikul esineb kriminaalvastutus üldise kohustusena kanda kuriteo karistuslikke tagajärgi, ilma et seda oleksid vastavad organid individualiseerinud ja konkretiseerinud, arvestades seejuures toimepandud kuriteo ühiskonnaohtlikkuse iseloomu ja astet, süüdlase isiksust ning kõiki vastutust kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid — seni ei ole võimalik asuda vastavatel organitel kriminaalvastutuse realiseerimisele ega isikul selle kui kohustuse täitmisele. Kriminaalvastutuse kui kuriteos süüdi oleva isikul esineva erilise kohustuse täitmine algab kohtu poolt mõistetud ja täitmisele pööratud karistuse tegelikule kandmisele asumisest. Kuna kriminaalkaristust kohaldatakse kohtuotsuse järgi («Aluste» § 3 lg. 2, KrK § 3 lg. 2), siis ei saa kriminaalvastutuse realiseerimine, samuti tema kui kohustuse täitmine seisneda karistuse mõistmises või täitmisele pööramises. Kuriteos süüdi oleva isikul erilise kohustusena esineva kriminaalvastutuse realiseerimine seisneb mõistetud karistuse tegelikus kandmises.

7. Kuigi kriminaalvastutuse kui kohustuse täitmine (millele vastab tema samaaegne realiseerimine vastavate riigiorganite poolt) langeb ajaliselt ühte karistuse kandmisega, ei saa siiski kriminaalvastutust samastada karistusega ega karistust kriminaalvastutusega. Esimesel juhul see tähendaks, et kuriteos süüdi oleva isikul tekib kriminaalvastutus toimepandud kuriteo eest alles ja ainult tema karistamise korral, teisel juhul aga, et isik saaks karistuse osaliseks juba vahetult kuriteo toimepanemisega.

Ka kriminaalvastutuse realiseerimisel, s. o. isiku tegelikul karistamisel selle täideviimise tähenduses, jääb kriminaalvastutus ikkagi karistuse kandmise kohustuseks kantava kui ka veel kandaoleva karistuse osa suhtes. Vastasel korral, s. t. kui kriminaalvastutus oleks identne kriminaalkaristusega, tähendaks igasugune kriminaalkaristusest vabastamine alati ka isiku vabastamist kriminaalvastutusest, mis ei ole aga vastavuses kehtiva nõukogude kriminaalõigusega.

Kriminaalvastutus kui kohustus kanda karistust lõpeb mõistetud karistuse täieliku ärakandmisega. Kui osutub võimalikuks isik vabastada kas üldse karistusest või selle osalisest kandmisest, kuid seejuures lõplikult (KrK §-d 49 lg. 2, 52, 56 lg. 1 p. 2), siis nendel juhtudel toimub isiku karistusest vabastamisega ka tema vabasta-

mine kriminaalvastutusest. Isiku vabastamisel karistuse kandmisest tingimisi (KrK §-d 47, 55, 56 lg. 1 p. 1, samuti pärast kohtuotsuse tegemist vaimuhaigeks jäänud isikul, kes pärast tervenemist võib kuuluda karistamisele KrK § 52 järgi), ei lõpe kriminaalvastutus karistusest tingimisi vabastamisega, vaid see lõpeb siis, kui mööduvad need tähtajad, mille kestel on nõukogude kriminaalõiguse järgi üldse võimalik mõistetud karistust täitmisele pöörata. Ka lõpeb kriminaalvastutus KrK §-des 53 ja 54 ettenähtud tähtaegade möödumisel. Et isiku vabastamine karistusest alati ei tähenda tema vabastamist kriminaalvastutusest, siis ka sellepärast ei ole õige samastada kriminaalvastutust karistusega.

Kriminaalvastutus kui kuriteos süüdiolaval isikul kuriteo toimepanemisega tekkiv kohustus kanda kuriteo karistuslikke tagajärgi ei ole nõukogude kriminaalõiguse järgi eranditult alati täitmisele kuuluv kohustus.⁴⁵ Kriminaalseaduses ettenähtud aluste ja tingimuste faktilisel esinemisel võidakse kuriteos süüdiolav isik sellest kohustusest ka vabastada. Kuivõrd aga kriminaalvastutus tähendab kohustust kanda karistust, siis sellest vabastamisel vabaneb isik alati ka karistusest. Seepärast võib isiku vabastamine kriminaalvastutusest toimuda ranges vastavuses nõukogude kriminaalseaduses püstitatud nõuetele.

8. Kokkuvõttena võib märkida, et kriminaalvastutust tuleb nõukogude kriminaalõiguse järgi mõista kui kuriteos süüdiolaval isikul kuriteo toimepanemisega tekkivat kohustust kanda neid karistuslikke tagajärgi, mis on antud teo eest kriminaalseadusega ette nähtud. See kohustus muutub konkretiseerimise ja individualiseerimise tõttu küll karistuslike tagajärgede kandmise kohustusest konkreetse karistuse kandmise kohustuseks, kuid jääb seejuures ikkagi kohustuseks kanda karistust ja ei samastu karistuse endaga.

Kuivõrd kriminaalvastutus tähendab süülist vastutust, siis ka selle realiseerimine vastavate riigiorganite poolt võib ja saab toimuda ainult pärast isiku süüdioleku lõplikku tõendamist, tema süüdimõistmist ning talle karistuse mõistmist seadusega selleks ettenähtud organi — kohtu poolt.

Selline kriminaalvastutuse ja selle realiseerimise käsitus ei tähenda aga kohtuliku arutamise ja karistuse mõistmise kasvatusliku osa eitamist või alahindamist. Sellega ei eitata ka kuriteos süüdiolava isiku kohustust alluda üldse kriminaalõiguslikele tagajärgedele üldisemas mõttes. Kriminaalvastutuse mõistmine ehk sellest arusaamine kuriteo karistuslike tagajärgede kandmise kohustusena avab aga selle spetsiifilise, mis on omane just kriminaalvastutusele. Ühtlasi järeldub kriminaalvastutuse esitatud käsitusest, et sellest vabastamine on kohaldatav üksnes isikute suhtes, kes on süüdi kuriteo toimepanemises. Isikut, kes ei

⁴⁵ Nõukogude kriminaalõigus, lk. 94.

ole süüdi kuriteos, ei ole võimalik kriminaalvastutusest (selle tema! mitteesinemise tõttu) vabastada. Juhul kui selline isik on siiski kriminaalvastutusele võetud, kuulub ta vabastamisele ebaõigest kriminaalvastutusele võtmisest.

Kuna kriminaalvastutus ei tähenda karistust, on sellest vabastamine võimalik ka enne isiku karistamist. Kuigi kriminaalvastutusest vabastamise küsimuste käsitlemine ei ole käesoleva artikli ülesandeks, tuleb siiski märkida, et kehtiva nõukogude kriminaalõiguse järgi võib kriminaalvastutusest vabastamine toimuda juhul, kui kriminaalvastutusena esineva kohustuse täitmine ilmselt ei ole vajalik. See võib aset leida karistuse eesmärkide saavutamise vajaduse äralangemise korral isiku (resp. teo) ühiskonnaohtlikkuse lakkamise tõttu, või kui esineb küllaldasi eeldusi karistamisele omaste eesmärkide saavutamiseks ühiskondliku mõjutamise või teiste mittekariistuslike vahendite abil.

ОБ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ И ЕЕ СООТНОШЕНИИ С УГОЛОВНЫМ НАКАЗАНИЕМ

Ст. преподаватель А. Р. Палтсер

Резюме

С введением в действие Основ уголовного законодательства Союза ССР и союзных республик, а также уголовных кодексов союзных республик, вопрос о соотношении уголовной ответственности и уголовного наказания, вызывавший раньше лишь теоретический интерес, стал вопросом большого практического значения. Из ряда статей следует, что действующее советское уголовное законодательство, устанавливая уголовную ответственность и наказуемость лиц, виновных в совершении преступлений, вместе с тем различают освобождение от уголовной ответственности и освобождение от наказания (см. в частности статьи 3 и 43 Основ уголовного законодательства Союза ССР и союзных республик, а также соответствующие статьи уголовных кодексов союзных республик). В настоящей статье рассматривается вопрос о соотношении уголовной ответственности и уголовного наказания с точки зрения материального и процессуального уголовного права.

На основе рассмотрения взглядов, приведенных в нашей специальной литературе, и анализа действующего советского законодательства автор приходит к выводу, что уголовная ответственность возникает с совершением преступления, а не привлечением лица к уголовной ответственности или даже его осужде-

нием. Согласно части первой статьи 3 Основ уголовного законодательства Союза ССР и союзных республик уголовной ответственности подлежит только лицо, виновное в совершении преступления. Виновность же лица, а также ответственность его возникают не в результате того или иного процессуального акта, а с совершением преступления. Этим объясняется и тот факт, что освобождение от уголовной ответственности может иметь место и до осуждения лица, а в некоторых случаях даже до привлечения его к уголовной ответственности в качестве обвиняемого.

Что касается юридической природы уголовной ответственности, то в статье отстаивается взгляд, согласно которому уголовная ответственность является правовой обязанностью лица, виновного в совершении преступления. Уголовная ответственность является видом правовой ответственности. Ее нельзя смешивать с другими видами ответственности. В статье под уголовной ответственностью понимается возникающая с совершением преступления и вытекающая из советского уголовного закона правовая обязанность лиц, виновных в совершении преступления, подвергаться состоящим в наказании последствиям совершенного преступления.

Далее автор останавливается на вопросе о реализации уголовной ответственности как правовой обязанности. Поскольку реализация уголовной ответственности означает обязанность лица нести наказание за совершенное преступление, то началом реализации не может быть привлечение лица к уголовной ответственности. Если реализация уголовной ответственности началась бы с привлечения лица к уголовной ответственности в качестве обвиняемого, то уголовная ответственность должна бы означать обязанность лица подвергаться не только наказанию и не только уголовно-правовому, но и уголовно-процессуальному воздействию. Но это означало бы, что содержание уголовной ответственности как определенной материально-правовой обязанности определяется также нормами процессуального права.

Проанализировав высказанные в специальной литературе взгляды на реализацию уголовной ответственности как правовой обязанности, автор приходит к выводу, что несмотря на то, что привлечением лица к уголовной ответственности причиняются ему известные ограничения и страдания, это еще не реализация уголовной ответственности. Привлечение к уголовной ответственности причиняет страдания и лицу, которое вовсе не виновно в совершении преступления. Тем не менее нельзя утверждать, будто в подобном случае имеет место реализация уголовной ответственности. Также в том случае, когда в качестве обвиняемого привлекается к уголовной ответственности лицо, которое фактически виновно в совершении преступления, неправильно утверждать, будто привлечение этого лица к уголовной ответственности является началом реализации его ответственности и

будто уголовная ответственность включает обязанность лица подчиняться привлечению к уголовной ответственности и связанным с привлечением процессуальным последствиям. Это означало бы, что нет никакого существенного различия между применением наказания к лицу и предшествовавшими этому процессуальными ограничениями.

Поскольку уголовная ответственность означает ответственность за виновное деяние, ее реализация может происходить лишь после того, как полностью и окончательно доказана виновность лица в совершенном преступлении. Поэтому вопрос о том, является ли привлечение лица к уголовной ответственности началом реализации уголовной ответственности, связан с другим — является ли по действующему уголовно-процессуальному законодательству предпосылкой привлечения лица к уголовной ответственности в качестве обвиняемого доказанность виновности лица. Автор становится на точку зрения, что по действующему законодательству привлечение лица к уголовной ответственности не имеет непременно условием окончательную доказанность его виновности и не означает признания лица виновным. Из второго пункта статьи 15 Основ уголовного судопроизводства Союза ССР и союзных республик особенно ясно видно, что законодатель, говоря о достаточных доказательствах, дающих основание для предъявления обвинения, не понимает под ними исчерпывающую, а вместе с тем и окончательную доказанность виновности лица. Весь процесс доказывания виновности обвиняемого, в том числе и проверка доказательств, продолжается и после привлечения его к уголовной ответственности. Это не имело бы смысла, если привлечение лица к уголовной ответственности имело бы своей предпосылкой исчерпывающую доказанность виновности лица. Что виновность обвиняемого подлежит дальнейшему доказанию и после его привлечения к ответственности, это следует и из ряда других статей (см. напр. ст. 19, третий пункт части I статьи 263 и др. УПК Эстонской ССР).

Привлечение лица к уголовной ответственности в качестве обвиняемого отмечает начало нового расследовательного этапа. Для привлечения в качестве обвиняемого должны быть собраны и проверены доказательства, из которых при условии их достоверности и исчерпанности следует, что данное лицо виновно в совершении расследуемого преступления. Однако на этом этапе расследования исчерпанность и достоверность доказательств лишь предполагается. Дальнейшее расследование может внести коррективы. Поэтому к моменту привлечения лица к ответственности виновность его нельзя считать окончательно доказанной. Если же при привлечении лица к уголовной ответственности суждение следователя о виновности лица по своему существу представляет собой лишь гипотезу, которая может содержать в себе объективную истину, то и привлечение лица к уголовной

ответственности нельзя рассматривать как реализацию уголовной ответственности. Реализация уголовной ответственности может иметь место лишь тогда, когда виновность лица в совершении преступления окончательно доказана в порядке, предусмотренном уголовно-процессуальным законодательством. Из того, что реализация уголовной ответственности может происходить лишь после окончательного установления виновности лица в совершении преступления, следует также, что в качестве содержания уголовной ответственности как правовой обязанности по действующему законодательству может рассматриваться лишь несение виновным назначенного на основании уголовного закона наказания.

Хотя уголовная ответственность означает возникающую с совершением преступления обязанность лица, виновного в совершении преступления, нести предусмотренное уголовным законом за совершенное преступление наказание, обязанность эта требует дальнейшей конкретизации. Реализация ее предполагает не только окончательную доказанность виновности лица, но и конкретизацию самой обязанности. Она может быть реализована лишь в виде назначенного судом конкретного наказания. На этом основании автор становится на точку зрения, что реализация уголовной ответственности начинается с момента преступления к приведению в исполнение, т. е. с момента несения наказания. В статье указывается также, что было бы неправильно отождествлять уголовную ответственность и приведение в исполнение уголовного наказания. Это привело бы к тому, что либо у виновного в совершении преступления лица уголовная ответственность за совершение преступления возникает лишь с момента приведения в исполнение наказания, либо лицо подвергается наказанию уже с момента совершения преступления. И при фактическом применении наказания к лицу уголовная ответственность все же остается обязанностью виновного отбывать наказание — как в отношении отбываемой, так и в отношении подлежащей еще отбыванию части наказания. В случае, если уголовная ответственность и уголовное наказание были бы одно и то же, всякое освобождение от уголовного наказания всегда влекло бы за собой и освобождение лица от уголовной ответственности. При освобождении же от уголовного наказания лицо одновременно освобождается от уголовной ответственности лишь в том случае, когда оно освобождается от наказания окончательно. При неокончательном освобождении от наказания лицо освобождается от уголовной ответственности по исполнению тех сроков, на протяжении которых есть возможность снова обращаться к исполнению наказания или его неотбытую часть.

Уголовная ответственность как возникающая у виновного лица в связи с совершением преступления обязанность не всегда подлежит выполнению. При наличии предусмотренных уголов-

ным законодательством оснований и условий виновный может быть от нее освобожден. Ввиду того, что уголовная ответственность является обязанностью виновного нести наказание за совершенное преступление, освобождение от уголовной ответственности влечет за собой и неприменяемость наказания в отношении виновного. Что же касается освобождения от наказания, на что (кроме случаев амнистии и помилования) уполномочен только суд, то это возможно либо в виде освобождения от назначенного, либо в виде освобождения от отбываемого наказания. В соответствии с сущностью уголовной ответственности освобождение от нее может согласно действующему законодательству в принципе последовать тогда, когда для исправления и перевоспитания виновного отпала необходимость применения наказания или же эти цели могут быть достигнуты путем замены уголовной ответственности мерами общественного воздействия.

ÕIENDUS

Opiku Nõukogude kriminaalõigus. Uldosa. Tallinn 1963, III osas, 17. peatüki 10. §-is, «Armuandmine ja amnestia,» esinevad eksitavad vead, mis järgnevas õiendame.

Lk. 353 lg. 5 (§ 10, II, p. 2) lugeda järgmiselt:

2. Amnestia korras võib vabastada kriminaalvastutusest, s. t. amnestiaakt võib välistada menetluse kriminaalasjas. Kui sealjuures kriminaalmenetlus on juba algatatud, kuulub see lõpetamisele, pole seda aga algatatud, on asja algatamine üldse keelatud. Üksnes siis, kui menetluse lõpetamise vastu vaidleb süüdistatav, jätkatakse seda tavalises korras (KrPK § 5 lg. 3). Kui alles kohtuliku arutamise staadiumis ilmneb, et süüdlase teod langevad amnestia alla, viib kohus asja arutamise lõpuni ja juhul, kui kohtualuse süü kuriteo toimepanemises pole tõendatud, teeb ta õigeksmõistva otsuse. On see aga tõendatud, teeb ta süüdimõistva otsuse süüdimõistetute vabastamisega karistusest.

Lk. 354 lg. 3 lugeda alates teisest lausest («Ekslik...») kuni lõigu lõpuni järgmiselt: Armuandmise taotlused vaadatakse läbi ainult pärast süüdimõistva kohtuotsuse jõustumist.

Lk. 354 lg. 6 lugeda alates neljandast lausest («Praktiliselt...») kuni lõigu lõpuni järgmiselt: Mõningatel juhtudel võib NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium armu anda ka liiduvabariikide kohtuorganite poolt süüdimõistetute isikutele.

TRÜ kriminaalõiguse ja -protsessi kateeder

SISUKORD — ОГЛАВЛЕНИЕ

Ж. К. Ананьева. О повышении воспитательного воздействия гражданско-правовой ответственности	3
E. Laasik. Hüvituse suuruse kindlaksmääramise kord vigastuse puhul	26
Э. Я. Лаасик. Порядок определения размера возмещения при увечьях. <i>Резюме.</i>	71
Э. Л. Плом. Понятие и общая характеристика договора бытового проката	73
E. Ploom. Elukondliku üürilepingu mõiste ja üldine iseloomustus. <i>Resüme.</i>	90
H. Rink. Isikliku omandi olemusest nõukogude tsiviilõiguses.	93
B. П. Кельдер. Способы правового обеспечения рационального использования земли сельскохозяйственного назначения.	103
V. Kelder. Põllumajanduslike maade ratsionaalse kasutamise õiguslikud tagamismahendid. <i>Resüme.</i>	119
J. Mäll. Tööliste ja teenistujate distsiplinaarvastutusest.	121
И. Я. Мял. О дисциплинарной ответственности рабочих и служащих.	134
A. Paltser. Kriminaalvastutusest ja selle vahekorrast kriminaalkaristusega.	137
A. P. Палстер. Об уголовной ответственности и ее соотношении с уголовным наказанием. <i>Резюме.</i>	155
Oiendus.	159

Тартуский государственный университет

ЭССР, г. Тарту, ул. Юликооли, 18

ТРУДЫ ПО ПРАВОВЕДЕНИЮ

Сборник статей

На эстонском и русском языках

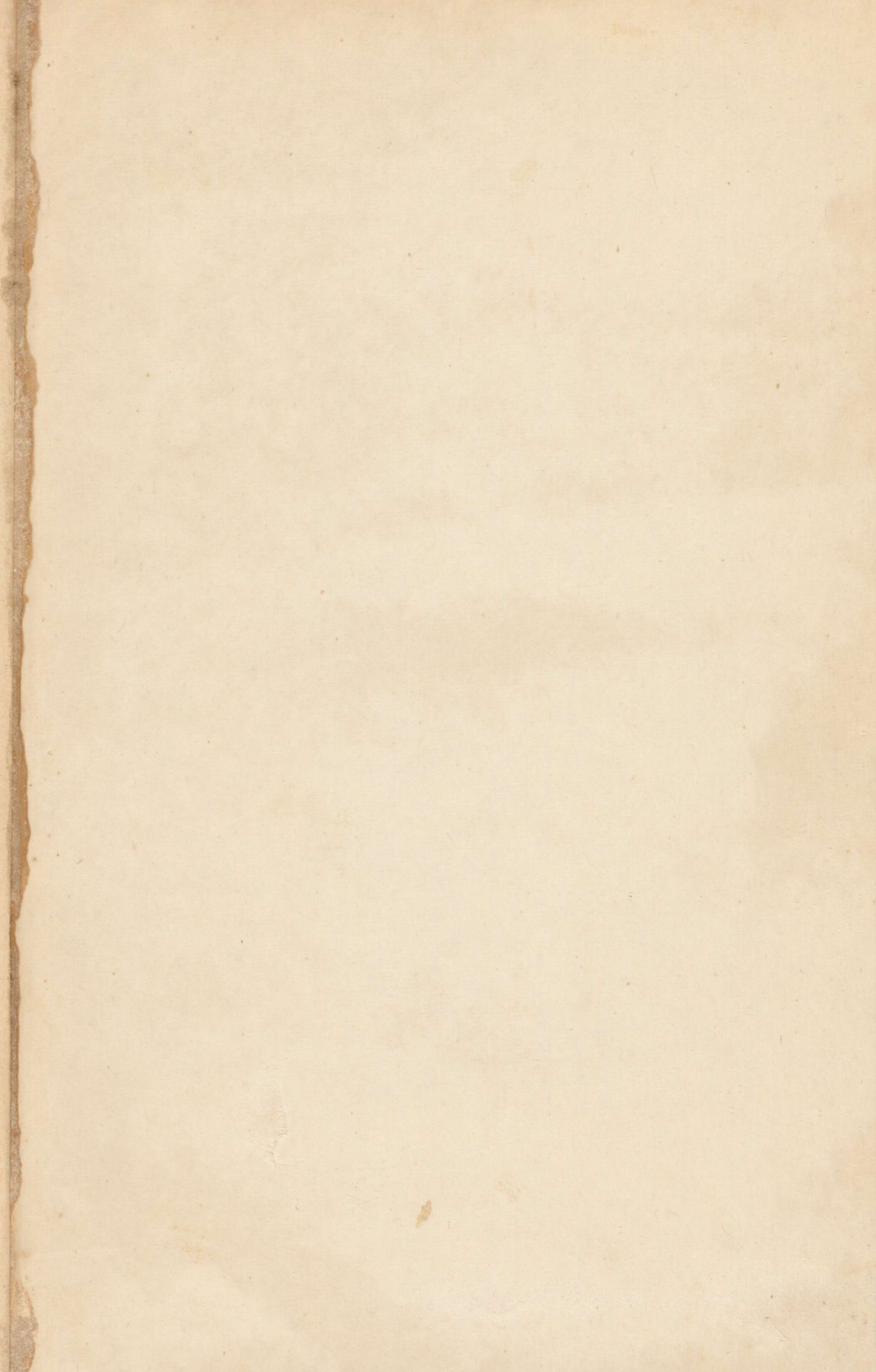
Vastutav toimetaja V. Kelder

Korrektorid E. Võhandu ja A. Pravdin

Ladumisele antud 12. XI 1964. Trükkimisele antud 8. II 1965. Paber 60×90, 1/16. Trükipoognaid 10. Arvestuspoognaid 11,8. Trükiarv 500. MB-00107. Tell. nr. 8631. Hans Heidemanni nim. trükikoda. Tartu, Ülikooli 17/19 III.

Hind 83 kop.

1—14

83 kop.

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00890415 5